

WOS 2023 Temat V — Prawa Człowieka

KURIER kurierwilenski.lt/2023/11/11/wos-2023-temat-v-prawa-czlowieka

November 11, 2023

Pojęcie praw człowieka jest oparte na przekonaniu, że każdy człowiek jest wartością, którą należy chronić. Prawa człowieka są tarczą przeciwko nadużyciom władzy. O prawach człowieka mówi się we współczesnym świecie wiele i wszędzie.

Cechy charakteryzujące prawa człowieka

Prawa człowieka to abstrakcyjne normy, które zawierają w sobie regulacje mające na celu ochronę fundamentalnych wartości i dobra jednostki ludzkiej. Prawa te wynikają z samej istoty bycia człowiekiem, co daje człowiekowi prawo do ich respektowania. Istnieje kilka kluczowych cech, które charakteryzują prawa człowieka:

- a. Powszechność** — prawa człowieka są uniwersalne i niezależne od jakichkolwiek wyróżnień, takich jak rasa, płeć czy pochodzenie etniczne.
- b. Równość** — prawa człowieka podkreślają zasadę równości między ludźmi, co oznacza, że każda jednostka ma te same prawa podstawowe.
- c. Niezbywalność** — prawa człowieka nie mogą być arbitralnie odebrane ani zbywane, ponieważ są one nieodłącznym elementem godności każdej osoby.
- d. Nienaruszalność** — choć istnieją okoliczności, w których niektóre prawa mogą być ograniczone lub zawieszane, ogólna zasada jest taka, że prawa człowieka są nienaruszalne i powinny być respektowane.
- e. Indywidualność** — prawa człowieka interpretuje się poprzez pryzmat jednostki, a nie zbiorowości. Każda osoba ma indywidualne prawa, które przysługują jej jako jednostce.

Od Starożytnej Grecji po rewolucję francuską

Pojęcie niezbywalnych praw jednostki istniało już w Starożytnej Grecji i było rozwijane przez sofistów, wybitnych greckich myślicieli. Według nich, każdy człowiek, niezależnie od swojego pochodzenia czy obywatelstwa, ma prawa naturalne, które czynią go równym wobec innych. Prawa te były uważane za nadrzędne wobec praw stanowionych przez władzę. Sofisci podkreślali, że zasada równości wszystkich ludzi jest wieczna i niezmienna, niepodważalna przez żadną ludzką władzę. Niestety, te idee o równości ludzi pozostawały głównie w sferze teorii przez długi okres czasu, aż do drugiej połowy XX wieku.

Jednym z ważnych momentów w historii rozwoju praw człowieka w Europie było uchwalenie Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela w wyniku Rewolucji Francuskiej, która miała miejsce w latach 1789-1799. Ta deklaracja była innowacyjnym dokumentem, który promował idee wolności, równości obywateli wobec prawa, wolności wyznania i słowa, prawa do bezpieczeństwa i własności. Zgodnie z nią wszyscy obywatele mieli być równi wobec prawa i płacić równe podatki. Władza miała być wykonywana przez naród i dla narodu.

Kluczowe znaczenie miały wojny światowe

Jednakże prawdziwa globalna uwaga względem praw człowieka nabrała znaczenia po dwóch światowych wojnach. Po tych okropnych doświadczeniach społeczność międzynarodowa zrozumiała, że zapewnienie podstawowych praw jednostki jest kluczowe w celu zapobieżenia katastrofom spowodowanym totalitarnymi ideologiami. To właśnie w tym kontekście narodziła się Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) i jej agendy, które skupiły się na ochronie praw człowieka oraz rozprzestrzeleniu informacji o naruszaniu tych praw w celu wywołania reakcji społeczności międzynarodowej. Karta Narodów Zjednoczonych odnosi się do promowania i przestrzegania praw człowieka, a artykuł 68 tego dokumentu mówi o powołaniu Komisji Praw Człowieka. Do dziś ONZ i jej agendy rozwijały liczne mechanizmy monitorujące naruszenia praw człowieka i kontynuują swoją pracę na rzecz ich ochrony i propagowania na całym świecie.

| Fot. Freepik.com

Prawa fundamentalne

Wśród fundamentalnych praw człowieka można wyróżnić różne kategorie, które zapewniają jednostce pełnię godności i wolności:

1. **Prawa osobiste człowieka** — te prawa gwarantują jednostce prawo do życia, własnych przekonań oraz wyboru wyznawanej religii. To oznacza, że nikt nie ma prawa narzucać nam swoich przekonań, wybierać naszych przyjaciół, ani ingerować w naszą korespondencję i prywatność. Nikt nie ma prawa pozbawić nas życia.
2. **Obywatelskie prawa człowieka** — te prawa dotyczą sfery obywatelskiej, gdzie jednostka ma prawo korzystać z przysługujących jej praw zgodnie z przepisami ustanowionymi przez państwo, w którym żyje. Możemy zakładać organizacje i stowarzyszenia, co promuje aktywne uczestnictwo w życiu społecznym.
3. **Polityczne prawa człowieka** — te prawa gwarantują jednostce uczestnictwo w życiu politycznym. Obejmuje to prawo do głosowania, wyrażania swoich przekonań podczas demonstracji, składania petycji, skarg i wniosków. Na przykład: możemy uczestniczyć w wyborach, głosować zgodnie z własnymi przekonaniami oraz uczestniczyć w manifestacjach i protestach.
4. **Socjalne prawa człowieka** — te prawa zapewniają jednostce dostęp do nauki, ochrony zdrowia, pomocy socjalnej oraz zabezpieczenia zdrowia i życia. Oznacza to, że mamy prawo do nauki w odpowiednich placówkach edukacyjnych, opieki medycznej i pomocy w sytuacjach potrzeb. Obejmuje to także prawo do emerytury i świadczeń socjalnych.
5. **Ekonomiczne prawa człowieka** — te prawa gwarantują jednostce prawo do posiadania własności, dziedziczenia oraz prawa do pracy. Oznacza to, że mamy prawo do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, nabywania i zbywania majątku oraz wyboru zawodu.
6. **Kulturalne prawa człowieka** — te prawa dają jednostce prawo do korzystania z dóbr kultury, swobody twórczości artystycznej i jej prezentowania. Oznacza to, że państwo powinno umożliwiać dostęp do muzeów, wystaw, galerii sztuki, a także promować swobodę wyrażania kultury i sztuki.

Mogą być ograniczenia

Warto zaznaczyć, że prawa człowieka mogą być poddawane ograniczeniom, jednak tylko w ściśle określonych sytuacjach i zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumentach międzynarodowych lub konstytucjach poszczególnych państw. Takie ograniczenia mogą mieć miejsce w przypadku konieczności ochrony określonych wartości, zachowania bezpieczeństwa publicznego lub w sytuacjach zagrożenia, takich jak wojna.